

ECONOMIE REGIONALĂ

Elemente de definire și măsurare a competitivității regionale. Cazul României

Mihaela Nona CHILIAN

Marioara IORDAN

Institutul de Prognoză Economică, București

Abstract

The approach of regional competitiveness starts from the presentation of general notions and concepts in order to identify and correctly capture the specific features of regional competitiveness and its determinants. Mainly, the regional competitiveness falls within the elements that characterize the business environment – external factors to the companies located in a certain area, namely labour supply, infrastructure, market functioning and social and environment conditions. Starting from these characteristics, the study approaches regional competitiveness systems of indicators and using the available data performs an analysis of regional competitiveness in the case of Romania, sketching certain benchmarks for the orientation of the economic regional policy.

Keywords: *competitiveness, regional competitiveness, territorial dimension, system of indicators, GDP per capita.*

JEL Classification: R11, R12, R58.

1. Definirea competitivității regionale

Pentru a ajunge la o definiție a *competitivității regionale* și o identificare corectă a determinanților acesteia se pot urma mai multe căi – fie se încearcă adaptări la nivelul regional ale definițiilor competitivității macroeconomice sau microeconomice și se identifică determinanții corespunzători, fie se încearcă alte modalități de “atacare” a noțiunii și de

identificare și, eventual, de agregare a determinanților corespunzători.

În sensul cel mai general, *competitivitatea* poate fi definită drept capacitatea unei țări, măsurată prin comparație cu alte țări, de a forma și asigura un mediu economic, social

și politic care să susțină crearea accelerată de valoare adăugată.

O altă definiție ar putea fi aceasta: competitivitatea este capacitatea de a obține o productivitate înaltă pe baza unei utilizări inovative a resurselor umane, financiare și materiale. Competitivitatea este capacitatea de a crea valoare pentru consumatori tot mai sofisticăți și exigenți, care sunt dispuși să plătească prețuri mai mari pentru valoarea mai mare pe care o percep. Mai putem adăuga acestora și definiția dată de OECD: capacitatea întreprinderilor, industriilor, ramurilor, regiunilor, națiunilor și regiunilor supranaționale de a asigura factorilor de producție un profit și un nivel de folosire relativ crescut pe o bază durabilă, acestea existând și fiind expuse concurenței internaționale (Iordan ș.a., 2004).

O altă abordare a palierelor competitivității are în vedere *nivelul* la care se generează și se susține aceasta. Astfel, competitivitatea se generează la nivel *microeconomic*, iar o țară devine competitivă atunci când reușește să construiască acel climat care să permită fiecărei firme producătoare de valoare adăugată să devină eficientă și să fie capabilă să supraviețuiască sau să se dezvolte în orice mediu economic, nu doar intern ci, mai ales, internațional.

La nivel *regional*, competitivitatea trebuie să surprindă faptul că, în ciuda existenței în fiecare regiune a unor companii foarte competitive și a altora necompetitive, există anumite trăsături comune în cadrul fiecărei regiuni care afectează competitivitatea tuturor firmelor localizate acolo. Acestea includ, printre altele, infrastructura fizică și socială, calificarea forței de muncă și eficiența instituțiilor publice. Într-o economie din ce în ce mai globală, astfel de factori pot

contribui în mare măsură la succesul afacerilor și este nevoie ca aceștia să îndeplinească un minim de standarde pentru a evita plasarea companiilor în poziție de dezavantaj semnificativ în raport cu companiile localizate în altă parte” (Commission Europeene, 1999).

Nivelul la care se susține și se consolidează competitivitatea este cel *macroeconomic* – o țară își va menține sau chiar îmbunătăți atuurile pe plan mondial atunci când va decide să aplice acel set de politici economice care să conducă la realizarea climatului necesar expansiunii la nivel microeconomic. În plus, competitivitatea implică la nivel național și o dimensiune *teritorială*, repartiția agenților economici competitivi nefiind uniformă ci concentrată de obicei în anumite zone ale teritoriului național. În legătură cu acest ultim aspect, conceptul general de competitivitate implică și definirea limitelor acestuia, analizele tradiționale ale competitivității punând accentul pe trei niveluri de competitivitate – țară, industrie și întreprindere (Reiljan ș.a., 1990). Analizele mai recente s-au extins însă și la sub-regiuni și organizații supranaționale (Hatzichronoglou, 1996).

În teoria economică, există o multitudine de modele în care sunt incluse elemente privitoare la analiza teoretică a creșterii regionale, situate la confluența teoriilor creșterii economice, localizării, comerțului internațional și deplasării internaționale a factorilor de producție și teoriei integrării economice și monetare (Popescu, 2005, p.448-451). Principalele familii de modele care pot fi identificate în acest sens în raport cu statutul actorilor regionali sunt:

1. *modele de creștere neoclasică* – care nu acordă nici un rol actorilor regionali, echilibrele ținând de resorturi

automate. În ipoteza tehnologiilor și preferințelor identice, se declanșează mobilitatea capitalului care apropie dotările regionale cu factori și așează pe direcția convergenței veniturile pe locuitor,

2. *modele recente de creștere endogenă și ale noilor geografii economice* – care admit existența economiilor de scară externă pentru întreprinderi, dar de scară internă pentru teritorii. Regiunile se caracterizează printr-un ansamblu de variabile și condiții inițiale (specializare regională, talia piețelor, rata salariilor, economiile de scară), iar evoluția lor este condiționată de o serie de parametri (costuri de transport, grad de concurență, mobilitatea interregională a factorilor). Colectivitățile locale pot încerca să contracareze forțele de aglomerație și dispersie, dar nu le pot stăpâni,

3. *modele de analiză a sistemelor productive locale și ale dinamicilor regionale* care relevă mai accentuat demersul socio-economic (noua geografie industrială) – acestea combină mai multe categorii de efecte externe (de exemplu, efectele de antrenare tehnologică) cu aspecte instituționale (tradiții industriale locale, politici ale colectivităților) în vederea explicării capacității de adaptare și a performanțelor regiunilor. Colectivitățile locale și regionale au un rol de jucat și pot avea strategii proprii de dezvoltare (Popescu, 2005).

Sintetizând cele de mai sus, se pot identifica mai multe aspecte relevante pentru înțelegerea competitivității regionale (Martin, 2003):

- nu există o perspectivă teoretică unică în stare să surprindă întreaga complexitate a noțiunii de “competitivitate

regională”, există doar un ansamblu de trei concepții care sunt destul de diferite între ele;

- într-un sens, competitivitatea regională are de-a face cu abilitatea unei regiuni de a genera niveluri suficiente ale exporturilor (către alte regiuni sau țări) pentru a susține creșterea nivelului veniturilor și ocuparea deplină a populației sale. În același timp, este importantă și productivitatea activităților economice orientate spre piețele regionale și locale;
- noțiunea de competitivitate regională se referă în egală măsură la factori și condiții calitative (cum ar fi rețelele de cunoștințe informale, încrederea, ș.a.) și la atribute și procese cuantificabile (cum ar fi comerțul inter-firme, ratele brevetelor, oferta de forță de muncă ș.a.). Acestea au implicații majore în ceea ce privește măsurătorile empirice și analiza competitivității regionale;
- competitivitatea unei regiuni rezidă atât în competitivitatea firmelor individuale constituite ale acesteia și în interacțiunile dintre acestea, precum și în activele mai extinse și atributele sociale, economice, instituționale și publice ale regiunii însăși;
- sursele competitivității regionale își pot avea originea într-o varietate de “dimensiuni” geografice, de la cea locală, cea regională, națională și chiar internațională. În același timp, nu există nici o unitate naturală predefinită “regională” la nivelul căreia aspectele competitivității să fie cel mai bine teoretizate sau analizate;
- cauzele competitivității sunt de obicei atribuite unui agregat de factori mai degrabă decât impactul unui factor individual, ceea ce limitează izolarea coeficienților de corelație.

2. Sisteme de indicatori ai competitivității regionale

Din perspectiva celor prezentate, competitivitatea regională ridică probleme deosebite, mai ales din punct de vedere al măsurării. Astfel, o regiune industrială nu intră în competiție cu o regiune agricolă, dar dacă are în perspectivă ameliorarea statului său evident intră în relații de cooperare cu alte regiuni și în final acestea devin mai competitive, iar câștigurile sunt reciproce (Krugman, 1994).

În principal, așa cum s-a văzut, competitivitatea regională se încadrează în elementele caracteristice mediului de afaceri – factori externi ai întreprinderilor din teritoriu, respectiv oferta de muncă, infrastructura, funcționarea piețelor, condițiile sociale și de mediu. Totodată, structura economică, potențialul regiunii în susținerea traiectoriei de creștere stabilă și durabilă, la nivel macroeconomic și sectorial, susținută prin încurajarea inovației și procesul de învățare reprezintă repere în orientarea politici economice regionale.

În opinia specialiștilor (Jula ș.a., 1999; Jula și Jula, 1998) este greu de construit un indicator agregat pentru măsurarea competitivității regionale pornind de la elementele de definire. În consecință, s-a optat pentru indicatorii de rezultate și s-a ales conceptul potrivit căruia competitivitatea este definită drept capacitatea de a produce bunuri și servicii care satisfac cerințele piețelor interne și internaționale sau, altfel spus, capacitatea regiunilor, a națiunilor sau zonelor geografice de a genera, ca urmare a concurenței internaționale, niveluri ale veniturilor și ale ocupării relativ înalte.

Există numeroase studii care calculează indici de competitivitate, dar majoritatea

la nivel național (de exemplu, cei calculați de *World Economic Forum* și *International Institute for Management Development*). Pe lângă acestea, există studii de competitivitate la nivel regional, care includ mai puțini indicatori decât indicii de competitivitate națională (precum cele publicate de *Departamentul Comerțului și Industriei* din Regatul Unit, care publică semestrial indicatori de competitivitate regională și de *Comisia Europeană*, dar la nivel statistic NUTS-2).

Deși majoritatea indicatorilor din astfel de studii sunt foarte folositori, unii dintre ei sunt dificil de interpretat. Îndeosebi PIB pe locuitor pare mai degrabă un rezultat decât un factor component al competitivității și același lucru se întâmplă și cu rata șomajului.

Evident, nu este de loc ușor să alegi ce anume să incluzi într-un indice de competitivitate, deoarece acesta este un concept imprecis și nu poate fi măsurat direct. Mai mult, în practică toți indicatorii relevanți pentru competitivitate sunt intercorelați, iar cauzalitatea este dificil de evaluat. Totuși, credem că se pot face eforturi pentru a face distincție între factorii care determină competitivitatea și rezultatele acesteia.

Două dintre întrebările principale la care trebuie să răspundă studiile referitoare la competitivitatea teritorială sunt: 1) Cum poate fi aceasta măsurată? și 2) Prin ce mijloace se poate îmbunătăți competitivitatea teritorială a unei regiuni? (Vincze, 2003) Răspunsul la acestea duce la construirea unor sisteme diverse de indicatori și modele de evaluare a competitivității regionale propriu-zise, precum și a interconexiunilor dintre aceasta și competitivitatea națională și, eventual, cea de la nivel microeconomic.

Un alt sistem de indicatori, prezentat

in extenso, este centrat pe descompunerea PIB pe locuitor, considerat drept măsură a competitivității naționale și regionale și sociale (Vincze, 2003) și este exprimat prin combinarea diverșilor factori intercorelați, principalii fiind productivitatea muncii și rata șomajului.

$$PIB/P = PIB/E * E/P_{wa} * P_{wa}/P \quad (1)$$

unde:

P = populație totală

E = populație ocupată

P_{wa} = populație în vârstă de muncă

PIB/P = venit/locuitor

PIB/E = productivitatea muncii

E/P_{wa} = rata șomajului

P_{wa}/P = distribuția pe vârste a populației

Simplificat, se poate scrie ca $PIB/P = PIB/E * E/P$. Factorul dinamic este productivitatea muncii (dacă este constantă, atunci la un nivel înalt al ocupării se generează venituri mari; dacă aceasta crește, atunci chiar și cu un nivel mai mic al ocupării se generează venituri mari; dacă ea scade, atunci chiar și cu niveluri mari ale ocupării veniturile obținute sunt reduse).

Descompunerea PIB pe locuitor se poate realiza și pe principalele sectoare de activitate, principalul factor al competitivității fiind productivitatea muncii la nivelul sectoarelor economice, ponderat cu raportul dintre ocuparea pe sectoare¹ și populația totală:

$$PIB/P = PIB_a/E_a * E_a/P + PIB_i/E_i * E_i/P + PIB_s/E_s * E_s/P \quad (2)$$

a = agricultură, i = industrie, s = servicii

¹ În funcție de datele statistice de care se dispune și de cerințele analizei, se poate realiza descompunerea pe mai multe sectoare de activitate decât cele sugerate de autoarea sistemului de indicatori.

Competitivitatea este mare dacă sectorul cu un nivel ridicat al productivității muncii are și un nivel ridicat al ocupării raportat la populația totală.

O altă descompunere, tot pe sectoare de activitate introduce proporția PIB sectorial în PIB total ca factor de competitivitate, efectul productivității muncii sectoriale asupra competitivității depinzând de proporția dintre ponderea ocupării sectoriale în total populație și ponderea PIB sectorial în total PIB:

$$\begin{aligned} PIB/P &= PIB_a/E_a * E_a/P / PIB_a/PIB = \\ &= PIB_i/E_i * E_i/P / PIB_i/PIB = \\ &= PIB_s/E_s * E_s/P / PIB_s/PIB \end{aligned} \quad (3)$$

De asemenea:

$$\begin{aligned} PIB/P &= PIB/E * E_a/P / E_a/E = \\ &= PIB/E * E_i/P / E_i/E = PIB/E * E_s/P / E_s/E \end{aligned} \quad (5)$$

Factorii de influență în acest caz sunt nivelul general al productivității muncii, ponderea ocupării sectoriale în total populație și proporția ocupării sectoriale în total ocupare.

Iar o altă descompunere este:

$$\begin{aligned} PIB/P &= (PIB_a/E_a * E_a/P + \\ &PIB_i/E_i * E_i/P + PIB_s/E_s * E_s/P) / \\ &/(PIB_a/PIB + PIB_i/PIB + PIB_s/PIB) \end{aligned} \quad (5)$$

Concluzia generală este că productivitatea sectorială a muncii și distribuția ocupării pe sectoare de activitate influențează competitivitatea generală.

În ceea ce privește interdependența dintre competitivitatea națională și regională, exprimată prin intermediul relației dintre PIB pe locuitor național și regional:

$$\begin{aligned} PIB/P &= \sum (PIB_j/P_j * P_j/P), j = 1, \dots, 8, \\ \text{dacă } PIB &= \sum PIB_j, j = 1, \dots, 8 \end{aligned} \quad (6)$$

Măsura competitivității naționale (exprimate prin PIB pe locuitor) poate fi exprimată ca sumă a competitivităților regionale ponderate cu rapoartele dintre populația regională și populația totală. Mai mult, în funcție de cerințe, analiza poate fi adâncită la următorul nivel subregional, atunci când există elemente care indică un rol important al acestuia în formarea atât a competitivității regionale cât și a celei naționale (în cazul României la nivel de județ, iar în cel al altor țări la nivel metropolitan).

Este evident că:

$$PIB_j/P_j = PIB_j/E_j * E_j/P_j, j = 1, \dots, 8 \quad (7)$$

O altă formă a interdependenței dintre competitivitatea națională și indicatorii regionali este dată de relația:

$$PIB/P = \sum (PIB_j/E_j * E_j/P), j = 1, \dots, 8 \quad (8)$$

O altă are în vedere suma productivităților muncii regionale ponderate cu ratele ocupării regionale în populația totală:

$$PIB/P = \sum (PIB_j/E_j * E_j/P) / PIB_j/PIB, j = 1, \dots, 8 \quad (9)$$

Competitivitatea națională este ridicată dacă regiunea cu un nivel mare al productivității muncii are o pondere mare în ocuparea față de populația totală. Efectul productivității regionale a muncii asupra competitivității naționale depinde de proporția dintre rata ocupării regionale în total populație și rata PIB regional în PIB total. Dacă rolul regiunii în ocuparea populației este mai mare decât rolul acesteia în crearea PIB, atunci măsura competitivității este mai mare decât productivitatea regiunii.

$$PIB/P = (PIB/E * E_j/P) / (E_j/E), j = 1, \dots, 8 \quad (10)$$

$$PIB/P = (\sum (PIB_j/E_j) * E_j/P) / \sum (PIB_j/PIB), j = 1, \dots, 8 \quad (11)$$

Aceste relații demonstrează importanța distribuției regionale a creării PIB și a ratei ocupării în măsurarea competitivității unei țări (sau, dacă se adâncește analiza la nivel subregional, importanța distribuției subregionale a creării PIB și a ratei ocupării în estimarea competitivității regionale și, mai departe, a celei naționale).

Dacă se ia în considerare și structura pe activități economice, atunci:

$$PIB/P = ((PIB_{jk}/E_{jk}) * E_{jk}/P) / (PIB_{jk}/PIB) \quad (12)$$

sau:

$$PIB/P = (\sum \sum (PIB_{jk}/E_{jk}) * (E_{jk}/P)) / (\sum \sum (PIB_{jk}/PIB)), j = 1, \dots, 8, k = 1, \dots, 3 \quad (13)$$

sau:

$$PIB/P = \sum_j ((\sum_k (PIB_{jk}/E_{jk}) * (E_{jk}/P_j)) * P_j/P), j = 1, \dots, 8, k = 1, \dots, 3 \quad (14)$$

Aceste relații scot în evidență unii din principalii factori ai competitivității naționale:

- structura populației totale pe regiuni,
- structura ocupării pe activități economice în total populație la nivel regional,
- structura productivității muncii pe regiuni și pe activități economice,
- structura PIB total pe regiuni și pe activități economice.

În vederea realizării unei analize cât mai corecte și aprofundate a competitivității

tății regiunilor românești (în cazul în care aceasta există), s-au calculat o serie de indicatori, aleși din rândul celor prezențați anterior. Principala limită a fost disponibilitatea datelor statistice, mai ales în cazul indicatorilor calitativi și ai celor referitori la “economia cunoașterii”, pentru care datele la nivel regional – și chiar național – fie sunt disparate sau incomplete, fie lipsesc cu desăvârșire (mijloacele avute la dispoziție nu au permis efectuarea unui sondaj pentru completarea bazei de date).

Ca măsură generală a competitivității, s-a determinat în primul rând PIB pe locuitor la nivelul regiunilor României, în prețurile anului 1990, atât în valoare absolută cât și ca pondere în PIB pe locuitor la nivel național² (Anexă – Tabelele 1 și 2).

Atât la nivel național, cât și regional se poate observa (cu excepția regiunilor Centru și București-Ilfov) șocul anilor de recesiune economică, 1997-2000, după acest interval tendința fiind de creștere în toate regiunile. O altă constatare este decalajul mare și în creștere dintre regiuni, configurându-se două posibile axe: cea a unei relative dezvoltări economice (București-Ilfov și regiunile din Transilvania și Banat) și alta a unei relative stagnări (Moldova-Muntenia-Dobrogea-Oltenia), cu o serie de oscilații de la un an la altul.

Un alt indicator important este productivitatea muncii, exprimată prin raportarea PIB la populația ocupată la nivel național și regional (Anexă – Tabelele 3 și 4). Nivelul productivității a crescut în perioada analizată în valori absolute la nivelul tuturor regiunilor. Față de media

națională, se remarcă o serie de diferențe: diferențe în plus în cazul regiunilor relativ dezvoltate economic (însă în ușoară scădere spre sfârșitul intervalului) și în minus în cazul celorlalte regiuni (dar cu o ușoară tendință de apropiere față de media națională în anii 2001-2002). Astfel, se poate afirma că în decursul perioadei analizate contribuția regiunilor la competitivitatea națională s-a modificat în sens pozitiv.

Un alt aspect al competitivității se referă la rata ocupării (Anexă – Tabelele 5 și 6). Aceasta a fost în general în descreștere în toate regiunile, iar în ceea ce privește raportul față de media națională, se poate remarca un aspect interesant: o rată de ocupare mai mare decât media națională s-a înregistrat în regiunile Nord-Est, Sud, Sud-Vest și Nord-Vest, primele trei fiind plasate pe “axa stagnării”, cea unde se înregistrează productivitatea cea mai scăzută.

Dacă se calculează raportul de dependență socială³ (Anexă – Tabelele 7 și 8), se poate și mai bine observa cum forța de muncă activă în continuă scădere trebuie să susțină din punct de vedere economic și social întreaga populație, mai ales în regiunile dezvoltate și, paradoxal, într-o mai mică măsură în cele mai puțin dezvoltate (dar cu o pondere a agriculturii la realizarea PIB regional mai mare – aspect asupra căruia vom reveni).

În următoarea etapă, s-a realizat o analiză a competitivității regionale pe baza structurii PIB și a populației ocupate, precum și a productivității muncii și ratelor de ocupare pe regiuni și diferite sectoare de activitate (agricultură; indus-

² Pentru analiză s-a utilizat sistemul de indicatori propus de Maria Vincze (2003), cu unele particularități referitoare la descompunerea pe sectoare de activitate.

³ S-a utilizat ca formulă de calcul $(PIB/E)/(PIB/P)$, unde P este populația totală.

trie; construcții, comerț, hoteluri și restaurante; transport, depozitare și comunicații; intermediari financiare; tranzacții imobiliare și servicii pentru întreprinderi; servicii publice – administrație publică și apărare, învățământ, sănătate și asistență socială). Principalele aspecte rezultate sunt următoarele:

- regiunile de pe “axa stagnării relative” înregistrează ponderi mai ridicate ale PIB realizat în agricultură decât cele de pe “axa dezvoltării relative”, deși cu oscilații însemnate de la un an la altul. Aceleași regiuni au și cele mai mari ponderi ale populației ocupate și ratelor de ocupare în agricultură. În același timp, productivitatea muncii a înregistrat un nivel constant peste media națională în două dintre regiunile de pe “axa relativei dezvoltări” (Vest și Centru) și aproape constant doar într-una singură de pe “axa relativei stagnări” (Sud-Est);
- regiunile Sud, Sud-Vest și Centru înregistrează cele mai mari ponderi ale PIB produs în industrie, dar în ce privește ponderea populației ocupată și rata de ocupare, situația este oarecum diferită, niveluri constant mai ridicate ale acestor indicatori fiind consemnate în regiunile Vest, Nord-Vest, Centru, București-Ilfov (“axa dezvoltării”) și Sud (“axa stagnării”);
- în ceea ce privește productivitatea muncii, nivelul cel mai ridicat (și mult mai mare comparativ cu media națională) s-a înregistrat constant în regiunea București-Ilfov, urmată de Sud Est (cu un nivel de asemenea constant peste media națională), Sud Vest, Nord-Est, Vest și Nord-Vest, iar, paradoxal, cel mai mic nivel comparativ cu media națională se înregistrează în regiunea Centru, unde contribuția in-

dustriei la realizarea PIB regional este cea mai mare. Toate acestea arată mutațiile profunde care se produc atât în ceea ce privește structura ramurilor industriale pe regiuni, cât și a rolului industriei la crearea PIB regional și național;

- sectorul construcțiilor contribuie la competitivitatea regională cu 3 “piloni” regionali: Sud Est, Vest și București-Ilfov, cărora li se alătură regiunea Centru în ceea ce privește nivelul productivității muncii. Cel mai mic nivel se înregistrează în regiunea Nord-Est.;
- în toate regiunile de pe “axa relativei dezvoltări” și doar în regiunea Sud-Est de pe cealaltă axă sectorul “comerț, hoteluri și restaurante” are contribuții însemnate la realizarea PIB regional și în ponderea populației ocupate (lucru care nu este de mirare având în vedere localizarea geografică a principalelor zone turistice). Situația este oarecum asemănătoare și în ceea ce privește nivelul productivității muncii, cu precizarea că acesta este aproape dublu în regiunea București-Ilfov față de restul regiunilor – diferență de competitivitate destul de îngrijorătoare per ansamblu. Cel mai mic nivel al productivității se înregistrează tot în regiunea Nord-Est;
- în regiunile Vest, Nord-Vest și București-Ilfov contribuția sectorului transporturilor, depozitării și comunicațiilor la formarea PIB regional a fost cea mai mare, în timp ce în ceea ce privește rata de ocupare, aceasta a înregistrat nivelurile cele mai ridicate în regiunile Sud Est și București-Ilfov. Totuși, în ceea ce privește nivelul productivității muncii, lucrurile sunt oarecum diferite – dacă regiunea București este lider (cu niveluri cu cca. 1/3 mai

- mari decât cele realizate în alte regiuni), regiunea Sud-Est înregistrează cea mai mică rată a productivității muncii) lucru îngrijorător, având în vedere importanța sectorului transportului naval, în primul rând, pentru economiile locale ale unora dintre județele acestei regiuni), în timp ce niveluri constant bune au fost înregistrate în regiunile Nord-Est și Vest;
- în cazul sectorului intermediilor financiare avem de-a face cu o polarizare clară a performanțelor într-o singură regiune, București-Ilfov, lucru care nu poate stârni decât îngrijorare, având în vedere importanța acestui sector pentru susținerea dezvoltării regionale și locale și atragerea de investitori;
  - în ceea ce privește sectorul tranzacțiilor imobiliare și al serviciilor pentru întreprinderi, cele mai bune performanțe în materie de participare la crearea PIB regional, populație ocupată și productivitatea muncii s-au înregistrat constant în regiunile de pe “axa dezvoltării relative”, însă cel mai bun performer în ceea ce privește productivitatea muncii s-a dovedit a fi regiunea Nord-Vest, iar cele mai slabe rezultate au fost înregistrate de regiunile Sud și Sud Vest;
  - în sfârșit, în sectorul serviciilor publice se relevă un nivel aproape asemănător al distribuției populației ocupate pe regiuni, cu un nivel ceva mai ridicat în regiunea București-Ilfov, ceea ce nu este o surpriză, dar nivelul productivității muncii este net superior în aceasta comparativ cu restul regiunilor (lucru care oferă elemente de reflecție în ceea ce privește restructurarea și dezvoltarea acestor servicii la nivelul regiunilor);
  - pe ansamblu, situația este mai nuanțată în ceea ce privește competitivitatea regiunilor situate pe cele două “axe”, remarcându-se însă ponderea mai mică a serviciilor de piață la formarea competitivității naționale și regionale în cazul regiunilor mai puțin dezvoltate, precum și discrepanța clară de structură economică dintre regiunea București-Ilfov (mai apropiată de structura unei economii moderne de piață) și celelalte regiuni.
- În sprijinul celor afirmate mai sus, în continuare am încercat să refacem unele “imagini” ale competitivității regionale la nivelul anului 2002 (anul cel mai recent pentru care există date statistice în sistemul conturilor naționale și regionale) cu ajutorul unui set mai restrâns de indicatori și anume:
- ponderea PIB regional în PIB total,
  - ponderea populației ocupate regionale în populația totală,
  - ponderea regională în numărul total de societăți comerciale cu participare străină,
  - ponderea regională în valoarea totală a capitalului subscris de societățile comerciale cu participare străină înmatriculate,
  - ponderea PIB pe sectoare în PIB regional,
  - ponderea populației ocupate pe sectoare în populația ocupată regională,
  - raportul productivității muncii regionale pe sectoare în raport cu media națională. Rezultatele sunt prezentate în Figurile 1-8. De asemenea, situația investițiilor străine pe regiuni în perioada 2002-2005 (8 luni) este prezentată în Figurile 9-11 din Anexă.
- Se evidențiază astfel încă o dată discrepanța dintre regiunea București-Ilfov și celelalte regiuni în ceea ce privește

dezvoltarea și competitivitatea economică, precum și rolul acesteia de principal “factor de atracție” a investițiilor străine –

urmată la o oarecare distanță de celelalte regiuni de pe “axa relativă a dezvoltării”.

Bibliografie

- Antonescu, D., *Modele ale dezvoltării regionale: modelul coeficienților de concentrare/specializare. Studiu de caz: analiza disparităților inter și intra-regionale din România*, ‘Dezvoltarea regională și echilibrul structural al economiei naționale’, Proceedings of the Fourth National Symposium of the Romanian Association of Regional sciences – with international participation – 27-28 May 2004, Galați, Editura Oscar Print, București, 2004.
- Blanke, J. și Lopez-Claros, A., *The Lisbon Review 2004: An Assessment of Policies and Reforms in Europe*, World Economic Forum, Geneva, www.weforum.org.
- Hatzichronoglou, T., *Globalisation and Competitiveness*, ‘STI Working Papers’, nr.5, 1996.
- Huovari, J.; Kangasharju, A. și Alanen, A., *Regional Competitiveness in Finland*, ERS4 40th European Congress, 29 August – 1 September, 2000.
- Iordan, M. și Chilian, M. N., *Aspects of Regional Competitiveness in Romania* (Part I), ‘Romanian Journal of Economic Forecasting’, nr.3, Institute of Economic Forecasting, Editura Expert, București, 2004.
- Iordan, M.; Chilian, M. N. și Caraiani, P., *Baza teoretico-metodologică. Evidențierea punctelor critice pentru creșterea competitivității pe baze durabile*, Program Național CERES, Contract 519/4.11.2004, Faza I/Etapa I/P II, Decembrie 2004, manuscris.
- Iordan, M. și Chilian, M. N., *Dezvoltarea regională din România în contextual dezvoltării durabile*, ‘Dezvoltarea regională și echilibrul structural al economiei naționale’, Proceedings of the Fourth National Symposium of the Romanian Association of Regional sciences – with international participation – 27-28 May 2004, Galați, Editura Oscar Print, București, 2004.
- Jula, D. și Jula, N., *The Romanian Regions Competitiveness*, 40th Congress of the European Regional Science Association, 29 August – 1 September 2000, Barcelona, Spain.
- Jula, D.; Ailenei, D.; Jula, N. și Gârboveanu, A., ‘Economia dezvoltării’, Editura Viitorul Românesc, București, 1999.
- Jula, D. și Jula, N., *Dinamica dezechilibrelor în dezvoltarea regională*, ‘Oeconomica’, nr. 3-4, SOREC, IRLI, București, 1998.
- Krugman, P., ‘The Age of Diminished Expectation’, MTT Press, London, 1994.
- Martin, R. L. (coord.), *A Study on the Factors of Regional Competitiveness. A Draft Final Report for the The European Commission*, Directorate General Regional Policy, Cambridge Econometrics, University of Cambridge, UK, 2003.
- Păuna, C.; Dumitrescu, I.; Jula, D.; Constantin, L.; Roman, R. și Șerbulescu, R., *Analiza disparităților inter și intraregionale în România în*

- perioada de preaderare*, Institutul de Prognostic Economică, București, 2002, manuscris.
- Popescu, D. I., *Construcția Europeană. Chestiunea dezvoltării regionale: De la miză la acțiune*, International Economic Conference "The Poverty-Richness Binome and the Integration of Romania into the European Union", University "Lucian Blaga", Sibiu, 20-21 May 2005, Vol. I, Editura Universității "Lucian Blaga", Sibiu, 2005.
- Porter, M., 'The Competitive Advantage of Nations', The Free Press, New York, 1990.
- Reiljan, J.; Hinrikus, M. și Ivanov, A., *Key Issues in Defining and Analyzing the Competitiveness of a Country*, University of Tartu, Finland, Faculty of Economics and Business Administration, 'Working Paper Series', nr.1, 2000.
- Vincze, Maria, *Regional Competitiveness in Romania*, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice, Cluj Napoca, 2003.
- *** Guvernul României, Ministerul Dezvoltării și Prognozei, *Programul Național de Dezvoltare 2003-2006*.
- *** Union Européenne, *Politique régionale et Cohésion*, Sixième rapport périodique sur les régions, Commission Européenne, le 3 février 1999.

Anexă

Tabelul 1: Evoluția PIB pe locuitor, 1998-2002

(mii lei; prețuri 1990)

	1998	1999	2000	2001	2002
România	32479814,4	32154045,9	32862668,4	34777410,6	37597291,9
Nord-Est	25913134,1	23778270,3	23114458,3	24943038,8	26890962,6
Sud-Est	32528072,5	29814196,7	29030806,5	29965920,9	32277992,4
Sud	27853926,5	26794414,6	25958305,5	27616588,7	30092177,2
Sud-Vest	29235192,1	28875964,3	28624386,8	29219068,6	30040049,7
Vest	32774187,6	37135988,4	33825028,3	36848171,2	40720591,0
Nord-Vest	31010505,8	30887134,3	30643036,4	32108831,1	35368917,0
Centru	34382378,9	34378755,4	35332114,2	36473190,0	40601435,0
București	52686531,4	54894998,4	67768009,0	73604357,9	78261047,2

Sursa: Calcule efectuate de autor; date din *Anuarul Statistic al României*, 1999-2004, *Statistica Teritorială*, 2004 și *Sinteza datelor statistice trimestriale*, 1999-2004, INS, București.

Tabelul 2: Evoluția PIB pe locuitor – structura pe regiuni față de media națională, 1998-2002

(%; prețuri 1990)

	1998	1999	2000	2001	2002
Media națională	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nord-Est	79,8	74,0	70,3	71,7	71,5
Sud-Est	100,1	92,7	88,3	86,2	85,9
Sud	85,8	83,3	79,0	79,4	80,0
Sud-Vest	90,0	89,8	87,1	84,0	79,9
Vest	100,9	115,5	102,9	106,0	108,3
Nord-Vest	95,5	96,1	93,2	92,3	94,1
Centru	105,9	106,9	107,5	104,9	108,0
București	162,2	170,7	206,2	211,6	208,2

Sursa: Calcule efectuate de autor; date din *Anuarul Statistic al României*, 1999-2004, *Statistica Teritorială*, 2004 și *Sinteza datelor statistice trimestriale*, 1999-2004, INS, București.

Tabelul 3: Productivitatea muncii – PIB pe populație ocupată, 1998-2002

	(mii lei/persoană ocupată; prețuri 1990)				
	1998	1999	2000	2001	2002
România	8293657,54	8576610,17	8543922,48	9101382,60	9838218,20
Nord-Est	7006505,28	6554103,61	6271942,84	6827102,59	7690379,75
Sud-Est	8650806,50	8152823,81	7810897,42	8206201,16	9056962,77
Sud	7274522,70	7188851,00	6952981,68	7518822,80	8313569,94
Sud-Vest	7364547,72	7265825,77	7204372,40	7410420,55	7997041,08
Vest	8073365,70	9738437,09	8408384,63	9261378,72	9762917,78
Nord-Vest	7350256,38	7669643,87	7448725,01	7750409,96	8600167,17
Centru	8389648,07	8569886,01	8774884,49	9211885,73	9923908,02
București	13728080,44	17386678,82	18714897,91	19806856,05	19084695,46

Sursa: Calcule efectuate de autor; date din *Anuarul Statistic al României*, 1999-2004, *Statistica Teritorială*, 2004 și *Sinteza datelor statistice trimestriale*, 1999-2004, INS, București.

Tabelul 4: Productivitatea muncii regionale față de media națională, 1998-2002

	(%)				
	1998	1999	2000	2001	2002
Media națională	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Nord-Est	84,48	76,42	73,41	75,01	78,17
Sud-Est	104,31	95,06	91,42	90,16	92,06
Sud	87,71	83,82	81,38	82,61	84,50
Sud-Vest	88,80	84,72	84,32	81,42	81,29
Vest	97,34	113,55	98,41	101,76	99,23
Nord-Vest	88,63	89,43	87,18	85,16	87,42
Centru	101,16	99,92	102,70	101,21	100,87
București	165,53	202,72	219,04	217,62	193,99

Sursa: Calcule efectuate de autor; date din *Anuarul Statistic al României*, 1999-2004, *Statistica Teritorială*, 2004 și *Sinteza datelor statistice trimestriale*, 1999-2004, INS, București.

Tabelul 5: Rata de ocupare la nivel național și regional, 1998-2002

(%)

	1998	1999	2000	2001	2002
România	48,19	47,98	47,98	47,74	42,37
Nord-Est	49,74	50,46	50,87	50,85	43,95
Sud-Est	44,92	45,36	45,84	44,95	40,45
Sud	49,18	49,34	49,60	49,38	42,76
Sud-Vest	53,88	54,09	54,34	54,95	46,26
Vest	48,27	46,81	46,40	45,70	41,08
Nord-Vest	53,33	51,58	51,19	51,89	45,72
Centru	44,71	43,95	43,94	44,04	40,33
București	43,61	44,49	43,42	41,17	41,12

Sursa: Calcule efectuate de autor; date din *Anuarul Statistic al României*, 1999-2004, *Statistica Teritorială*, 2004 și *Sinteza datelor statistice trimestriale*, 1999-2004, INS, București.

Tabelul 6: Evoluția ocupării la nivel regional față de media națională, 1998-2002

(%)

	1998	1999	2000	2001	2002
Nord-Est	103,21	105,16	106,03	106,52	103,72
Sud-Est	93,21	94,53	95,54	94,16	95,47
Sud	102,05	102,82	103,39	103,45	100,92
Sud-Vest	111,80	112,73	113,25	115,11	109,19
Vest	100,16	97,56	96,70	95,73	96,96
Nord-Vest	110,66	107,50	106,70	108,69	107,91
Centru	92,77	91,59	91,58	92,25	95,18
București	90,49	92,71	90,50	86,25	97,07

Sursa: Calcule efectuate de autor; date din *Anuarul Statistic al României*, 1999-2004, *Statistica Teritorială*, 2004 și *Sinteza datelor statistice trimestriale*, 1999-2004, INS, București.

Tabelul 7: Raportul de dependență socială relativă, 1998-2002

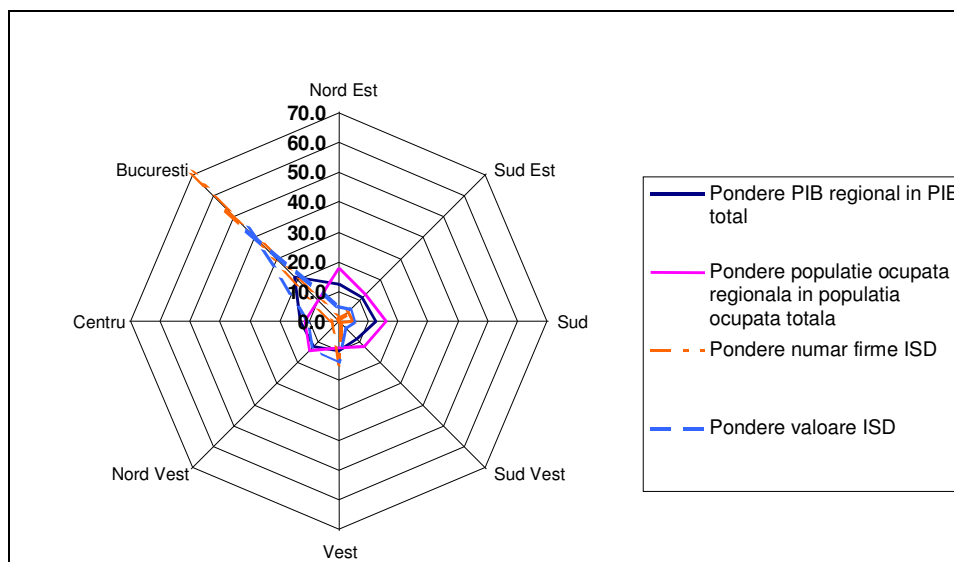
	1998	1999	2000	2001	2002
România	2.075	2.084	2.084	2.095	2.360
Nord-Est	2.011	1.982	1.966	1.967	2.276
Sud-Est	2.226	2.205	2.182	2.225	2.247
Sud	2.033	2.027	2.016	2.025	2.339
Sud-Vest	1.856	1.849	1.840	1.820	2.162
Vest	2.072	2.136	2.155	2.188	2.434
Nord-Vest	1.875	1.939	1.953	1.927	2.187
Centru	2.237	2.275	2.276	2.271	2.480
București	2.293	2.248	2.303	2.429	2.432

Sursa: Calcule efectuate de autor; date din *Anuarul Statistic al României*, 1999-2004, *Statistica Teritorială*, 2004 și *Sinteza datelor statistice trimestriale*, 1999-2004, INS, București.

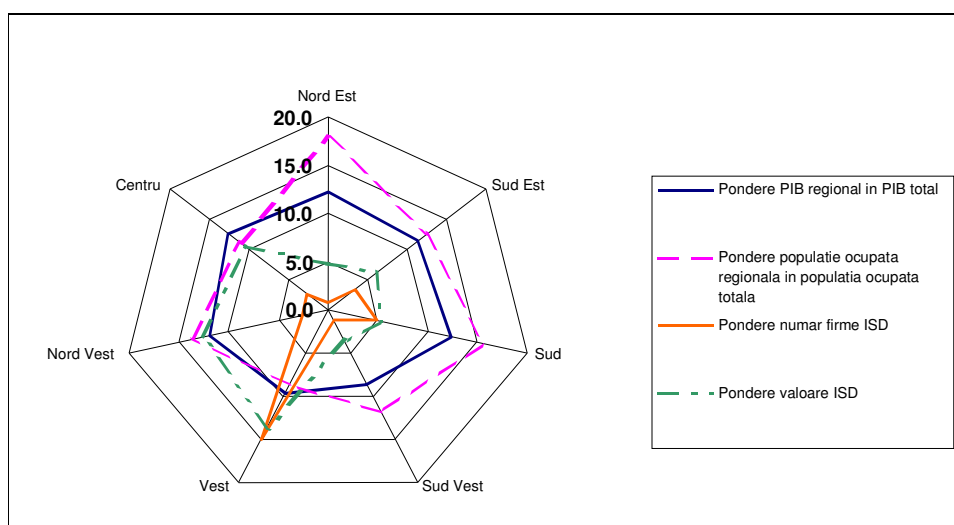
Tabelul 8: Raportul regional de dependență socială relativă față de media națională, 1998-2002

	1998	1999	2000	2001	2002
Media națională	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Nord-Est	96,89	95,10	94,32	93,88	96,41
Sud-Est	107,29	105,79	104,67	106,20	104,75
Sud	97,99	97,26	96,72	96,67	99,09
Sud-Vest	89,44	88,71	88,30	86,87	91,58
Vest	99,84	102,50	103,41	104,46	103,13
Nord-Vest	90,37	93,02	93,72	92,00	92,67
Centru	107,29	109,18	109,19	108,41	105,06
București	110,51	107,86	110,50	115,94	103,02

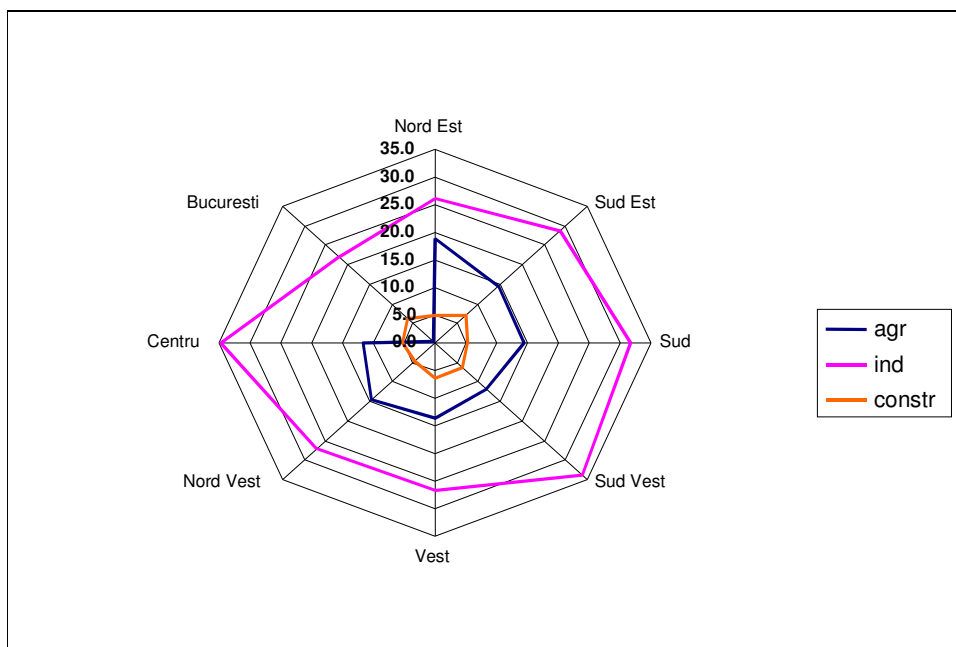
Sursa: Calcule efectuate de autor; date din *Anuarul Statistic al României*, 1999-2004, *Statistica Teritorială*, 2004 și *Sinteza datelor statistice trimestriale*, 1999-2004, INS, București.

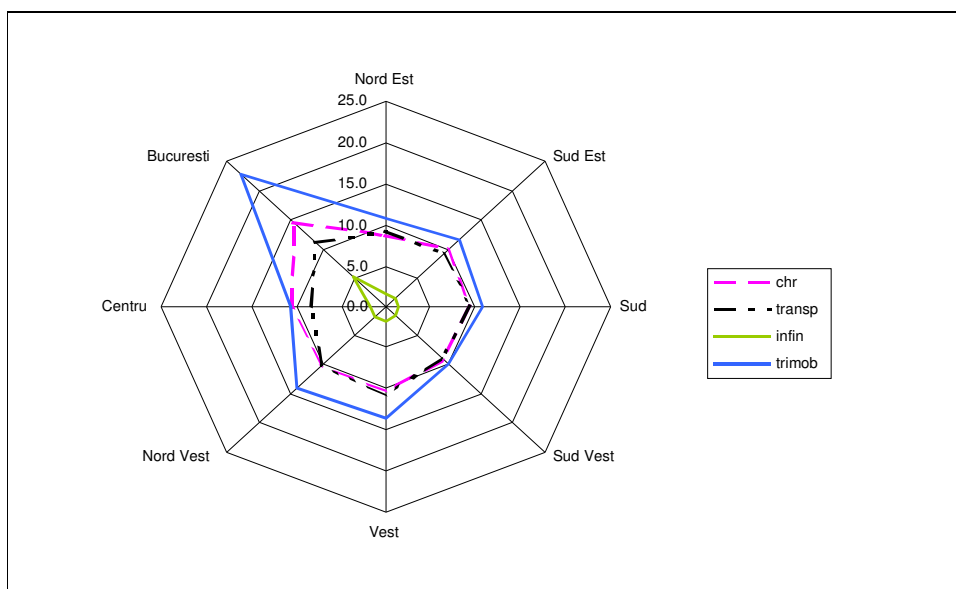
Figura 1: Indicatori de caracterizare a competitivității mediului de afaceri în 2002, inclusiv regiunea București-Ilfov

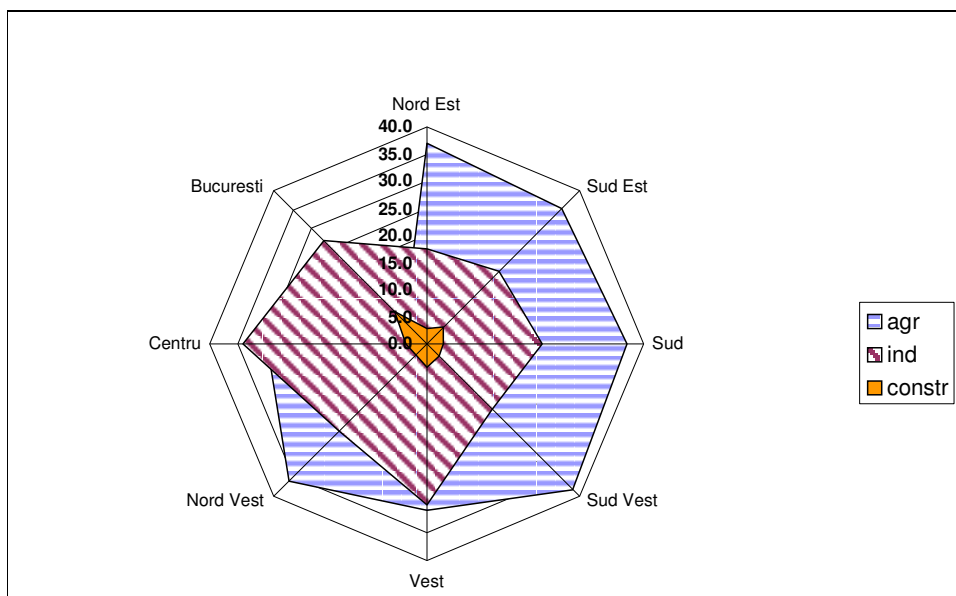
Figura 2: Indicatori de caracterizare a competitivității regionale în 2002, fără regiunea București-Ilfov

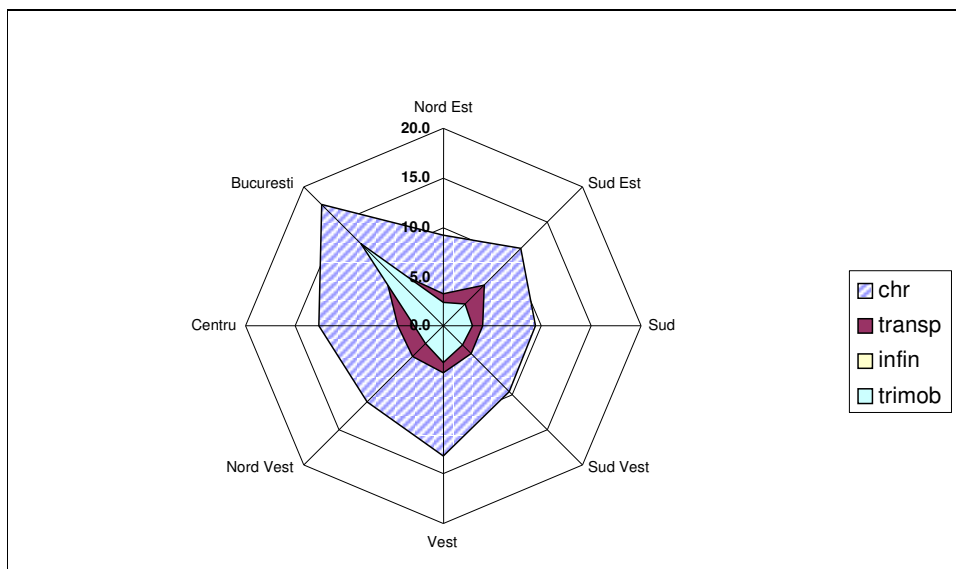
Figura 3: Ponderea sectorului primar și secundar în PIB regional, în 2002

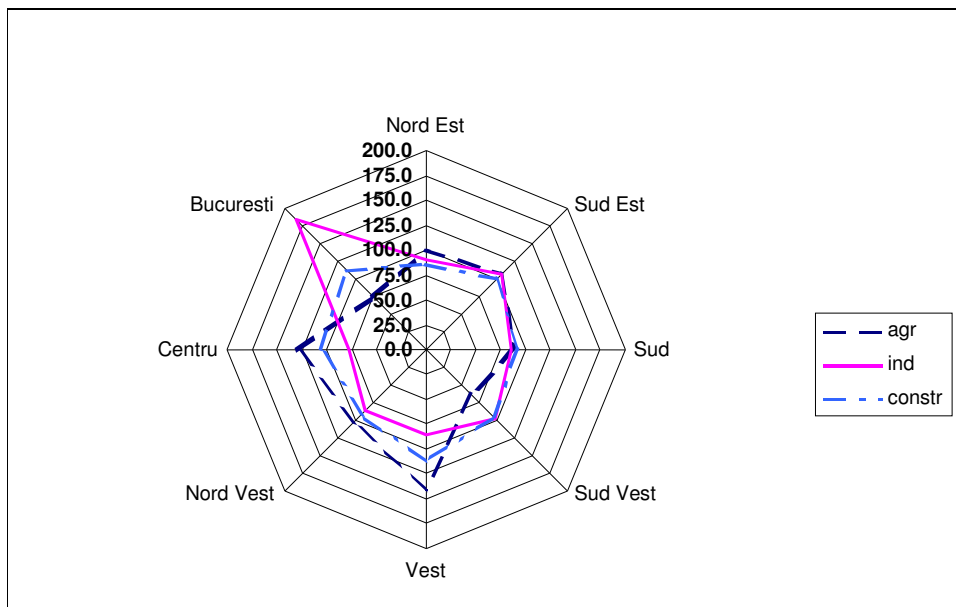
Figura 4: Ponderea sectorului terțiar în PIB regional, în 2002

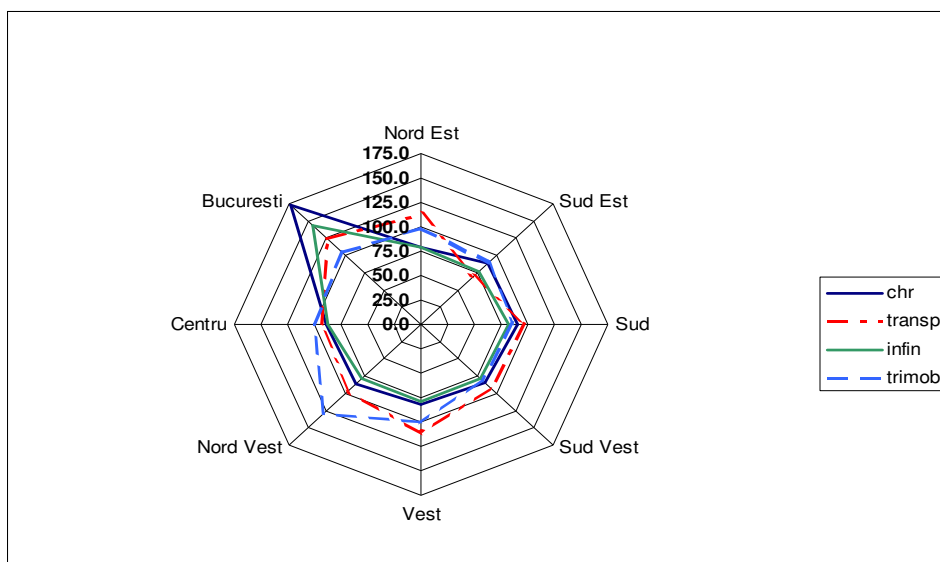
Figura 5: Ponderea populației ocupate în sectorul primar și secundar, în 2002

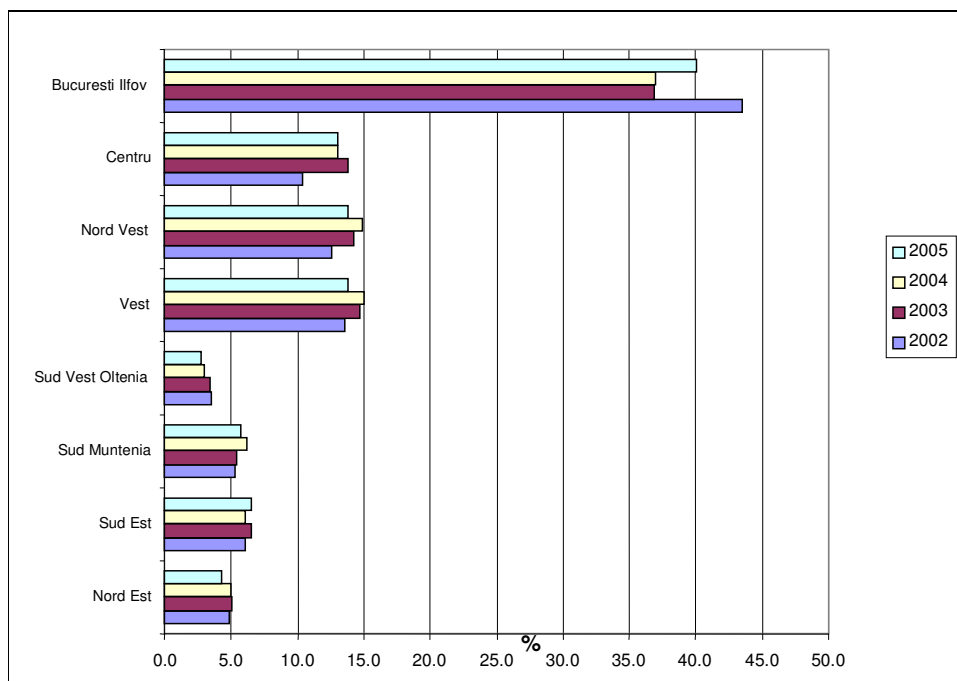
Figura 6: Ponderea populației ocupate regională în sectorul terțiar, servicii de piață, în 2002

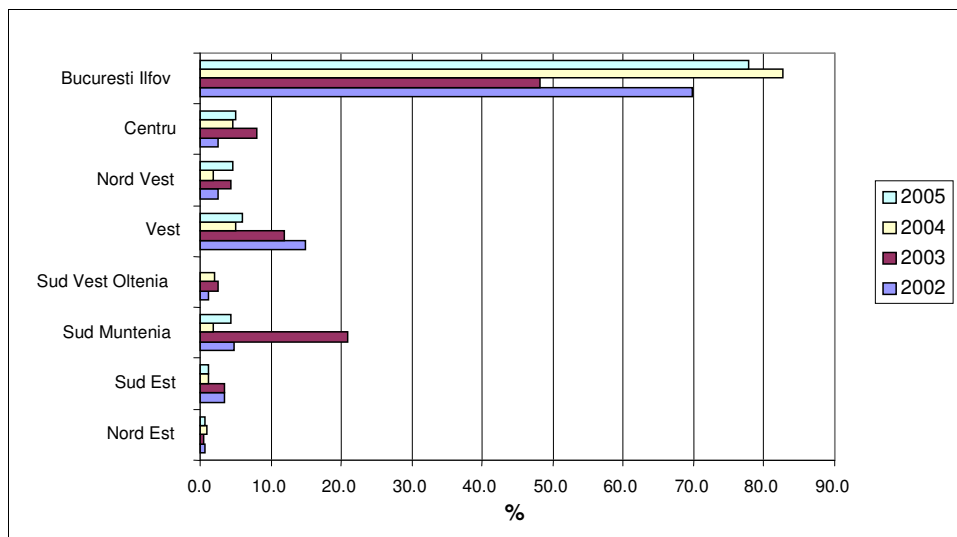
Figura 7: Raportul productivității muncii regionale în raport cu media națională în sectorul primar și secundar, în 2002

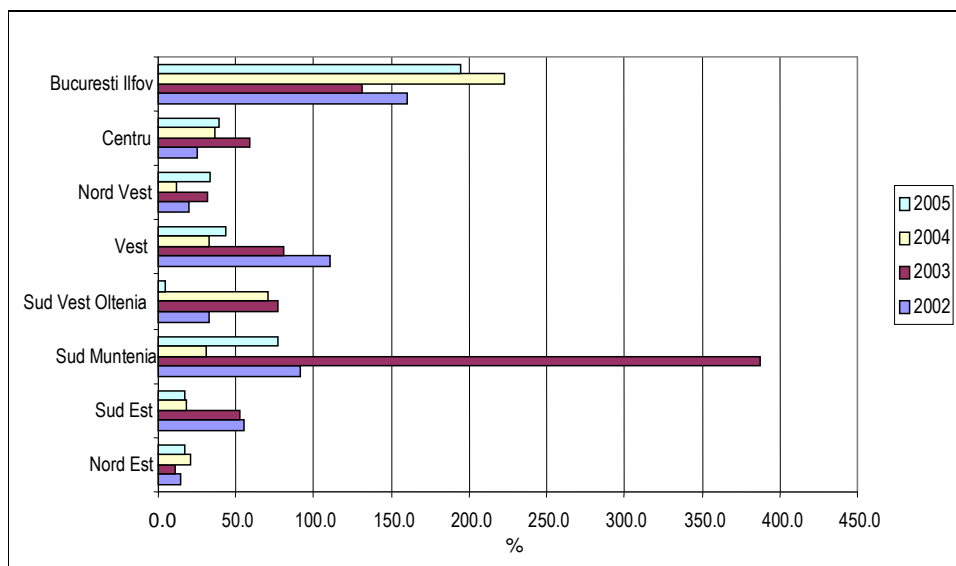
Figura 8: Raportul productivității muncii regionale în sectorul terțiar, servicii de piață, în 2002

Figura 9: Structura înmatriculărilor de societăți comerciale cu participare străină la capital pe regiuni și județe, 2002-2005 (8 luni)

Figura 10: Structura pe regiuni a capitalului subscris de companiile cu participare străină, 2002-2005 (8 luni)

Figura 11: Capitalul subscris per companie (față de media națională), pe regiuni, 2002-2005 (8 luni)